

SEZAI KARAKOÇ'UN DÜŞÜNCE VE ŞİİR EVRENİ-1

NAMAN BAKAÇ, 16 KASIM 2023

<https://www.perspektif.online/sezai-karakocun-dusunce-ve-siir-evreni-1/>

Sezai Karakoç; fikri, edebi, siyasi ve metafizik ekseninde ortaya koyduğu eserler ve serdettiği düşünceler ile yeni hatlar, açılımlar, ses ve anlamlar, perspektifler, form ve imgeler açmış bir düşünür, bir edip, bir sanatkâr ve bir aksiyon adamıdır. Düşüncenin ve şiirin “Diriliş”i olarak anılırken, yazın hayatının hemen her alanında; şiir, hikâye, piyes, düşünce, çeviri, deneme, inceleme ve günlük yazılar üretmekten de geri durmamış öncü bir şahsiyettir.

Cumhuriyet öncesi Mehmed Akif, Cumhuriyet sonrası Necip Fazıl ekolünden sonra gelen başlı başına bir “ümme” olarak dillendirilirken, kimi eleştirmenler tarafından aynı zamanda modern şiirin önemli sacayaklarından biri olan “İkinci Yeni Şiiri”nin başlatıcısı ve öncüsü olarak da anılır. Fikri ve edebi evrenini oluşturan temel köşe taşları olarak; Diriliş, Medeniyet, Doğu-Batı, İslam, Millet, Hakikat, Gelenek vb. kavramları hemen her eserinde rahatlıkla görmek mümkündür. Bu mümkünlük, onun sıradan bir estetik ve edebi telakkiyi değil, makro planda daha büyük bir anlatıyı -ki o anlatı “İslam Davası”dır- içkin kılmış olmasıyla da Karakoç’u ayrıksı bir yerde tutar.

Perspektif, ölüm yıldönümü olan 16 Kasım’da, fikriyatı ve şiiriyatı ile ayrıksı bir yerde duran Sezai Karakoç için bir soruşturma dosyası hazırladı. Söz konusu bu dosyaya; şair ve

araştirmacı-yazar Metin Önal Mengüřođlu, Birikim Dergisi yazarı ve edebiyat eleştirmeni Orhan Koçak, Afyon Kocatepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi Doç. Dr. Mehmet Özger görüşleriyle katkıda bulundular.

.....

“Karakoç, Yeniden İslamlaşma Cereyanını Sosyokültürel Ve Entelektüel Diliyle, Bütün Müslüman Hinterlandla İrtibatlı Hale Getirmeye Çalıştı”

METİN ÖNAL MENGÜŐOĐLU-ŞAİR VE ARAŐTIRMACI-YAZAR

Sezai Karakoç’u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç’un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş, Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Türkiye Cumhuriyeti tarihi içerisinde mütalaa edilecek (sağ, millici, İslamcı) kimliğini elinde olmadan üzerinde taşıyan hemen her Necip Fazıl sonrası münevver, denilebilir ki üstadın palatosunun altından çıkmıştır. Sezai Karakoç daha ortaokul öğrencisi iken *Büyük Doğu* mecmuası okumaya başlamıştı. İleri tarihlerde ise Necip Fazıl’ın evinde yatıp kalkacak kadar ona yakın durmuş bir sanatkârdı. Bu nedenle Necip Fazıl hatırlanmadan onun düşünce dünyası hakkında konuşmak eksik kalacaktır.

Bu tespiti yaptıktan sonra, Sezai Karakoç’un kendi etrafına ördüğü kozanın özgünlüğü her geçen yılda Harold Bloom’un *Etkilenme Endişesi* formülü üzerinden okunarak kanaatimce bir partikandan az daha geniş bir şoseye dönüşerek gelişmiştir. Necip Fazıl *İdeolocya Örgüsü* ’nde hatta Büyük Doğu idealinde en fazla Orta Asya’dan Anadolu’ya sıkışmış bir toplumu idealize ederken, ilk kez Karakoç, düşünce dünyasını hinterlandı geniş Müslüman coğrafyaya yaymaya çalışmıştır. Her ne kadar merkezde yine Anadolu varsa da mesela Necip Fazıl’da hiç olmayan Kur’an, Karakoç’ta her vesileyle hatırdaki tutulan ve Diriliş fikriyatını birleştiren ve buluşturan ana kaynaktır. “Müslümanlar Kuran’dan ayrıldı ayrılalı iflah olmadılar” der.

İlk adımı belki Büyük Doğu ile attı, lakin sonraki çıkışlarıyla Kur’an, Ortadoğu, Kudüs, Peygamber kıssaları bu anlamlarda bir haritayı asla göz önünden uzak tutmamıştır. Onun nazarında esasen medeniyet tektir. O da Âdem Peygamber ile Son Allah Elçisi arasındaki bütün ekilen

tohumların sonraki yüzyıllarda yeşermiş her ürünü olan İslam, bu medeniyet havuzuna akar. Millet ise Hz. İbrahim kaynaklı biçimde ikiye ayrılır. İslam Milleti ve Küfür Milleti kavramlarında ifadesini bulur. Müslümanların bütün coğrafyalardaki geleneği onun düşüncesine hammadde sağlamıştır. İlim ehli biri gibi her ne kadar sahih-gayrı sahih ayrımı yapamasa da temel esprisi geleneği, gelene ek şeklinde çoğaltmaya yatkın bir anlayışı vardır. Dünya edebiyatı hakkında Fransızca üzerinden geniş malumatını felsefi birikimlerle de müzeyyen kılmış olduğu için her iki alandaki tartışmalarda söyleyecek sözü bulunmaktaydı. Ancak bir şair başka nasıl söyleyebilirdi “Doğu ne Batı ne/ Suvare ve matine.”

SEZAI KARAKOÇ, DİRİLİŞ DÜŞÜNCESİ İLE KENDİNİ BATI KRİTİĞİ MESELESİ ÜZERİNDE SORUMLU GÖRMÜŞ VE DAİMA BUNU SÜRDÜRÜMÜŞTÜR.

Şu tespiti önemlidir: “Batı romantizmi dönemi kapanmıştır, Batı kritiği dönemi başlamıştır.” Diriliş düşüncesi ile kendini Batı kritiği meselesi üzerinde sorumlu görmüş ve daima bunu sürdürmüştür. Osmanlı’nın son üç asrından itibaren konaklarda, saraylarda, memleketin münevver muhitlerinde büyük oranda yaşanan, yaşatılan Batı sevdası, Batı özentisi, Batı romantizmi toplumdaki düşüşün, bozgunun temel sebeplerinden biridir. Ancak şunu da asla unutmaz: “Ey yeşil sarıklı ulu hocalar bunu bana öğretmediniz/Kadının üstün olduğu, ama yine de mutlu olamadığı günlere geldim/Bunu bana söylemediniz. Hükümdarın hükümdarlığı için halka yalvardığı/Ama yine de eşsiz zulümler işlediği günlere geldim bunu bana öğretmediniz/Kardeşim İbrahim bana mermer putları nasıl kıracağımı öğretmişti/Ben de gün geçmez ki birini patlatmayayım.” Putlar Fuarı yazısında da tevhidin mü’minidir, *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* adlı uzun destansı şiirinde de sanıldığı gibi bir naat değil tevhidi önceleyen bir manifesto kaleme almıştır.

Bu durumda onun düşünce evreninde temel kavramlar hem medeniyet hem Doğu-Batı mukayesesinde öncelikle tevhid, Kuran ve Kuala Lumpur’dan Endülüs’e, Kudüs’ten Tataristan’a kadar uzanan belki ilk ayağı Anadolu’da bulunan bir Diriliş hareketidir. “Halkım iki duyguyu yaşadı: fetih ya da bozgun...” Bir de “Ha evet. Yahya Kemal bozguna bir fetih düşü” ifadeleri, bu düşün uyandıktan sonraki mahmurluğunu üzerinden atması gereken ve yalnızca hayalini, hülyasını, hasretini çeken bir Yahya Kemal yerine bu düşün gerektirdiği her pratiği hakkıyla yerine getiren bir Sezai Karakoç’a dönüşmüş halidir.

Modernlik vakıası körü körüne topyekûn reddedilecek bir değişim ve dönüşüm hali değildir asla. Taşıyıp getirdiği işe yarar fen ve teknolojik kazanımların temelindeki Müslüman dokunuşları unutarak onu yargılamak hamakatine düşülmemesi gerektiğini iyi bilmektedir. Bugünün insanına, eğer o gün son yaşadığımız bir ay ise işte cevabı: “Ve Kudüs şehri/Artık yer şehri,

toprak şehri/Bakır yaprakların, çelik gövdelerin, acımasız yüreklerin/Demir köklerin, tunçtan ve uranyumdan dalların/Kurşundan çiçeklerin şehri/Gülle kusuyor ana rahmi/Bomba parçalıyor beynini bebeğin/Tanklar saldırıyor evlere bir anda ev yok tank var/Uçak var gök yok utanç var/Ve kime karşı bütün bunlar/Masum insanlara karşı/Binlerce yıl oturdukları yurttta kalmak isteyenlere karşı.” Alıntıyı elbette uzatmak mümkün. 20’nci yüzyılın ortalarında Suriye lideri Hafız Esed “Hatay bizimdir” demiş ve Türkiyeli hem muhafazakârları hem de ötekileri öyle rahatsız etmişti ki, hiç olmadık biçimde bir general Hatay’a gidip parmak sallayarak tehditler savurmuştu. Sezai Karakoç bu konu ile ilgili olarak şöyle diyordu: “Niye telaş ediyorsunuz, Hatay elbette Suriye’nindir. Hatta Ankara, İstanbul da Suriye’nindir. Nasıl Halep, Şam, Kahire bizimse...”

Bir şair ancak ulaşılmaz dağları aşmak maksadıyla bundan daha geniş çerçeveli bir tünel kazabilir miydi, başka ne yapsındı? Ödevinin, sorumluluğunun gereği olarak kendinden sonraki kuşaklara böylesine köklü bir şuuru aşlamak için ömrünü harcadı. Sözün özeti 19’uncu yüzyılda başlayıp 20’nci yüzyılda ciddi bir ivme kazanan Müslüman âleminde Yeniden İslamlaşma cereyanının Osmanlı yurttaşı Mehmed Akif ile ilk aksiyonu başlamıştı. Büyük Doğu ve *İdeolocya Örgüsü*’nde Hitler, Mussolini ve Stalin çizgisinde Anadolu’ya sıkıştırılmış salt politik bir söylemle kısmi bir cesaret aşısı almıştı. Sezai Karakoç bu hareketi, sosyokültürel ve entelektüel diliyle bütün Müslüman hinterlantla irtibatlı hale getirmeye çalıştı.

KARAKOÇ, GELENEKLE BAĞINI KOPARMADIĞI GİBİ SANAT ANLAYIŞI VE ŞİİR ÇİZGİSİNDE DAİMA KUR’AN ÜZERE YOL ALMIŞTIR.

Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç’u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Şiir, sanatlar arasında mahkûmiyeti ve mecburiyeti en yoğun ve ağır olanıdır. Yazıldığı dilin sınırlarına sıkışmıştır. Bu nedenle her seferinde dili yeniden kurmak zorundadır. Böylece belirli süre aralıklarıyla farklı dil ve üslup cereyanları halinde varlığını sürdürebilmiştir. Sezai Karakoç, düşünce ve duygu dünyası bakımından Mehmet Akif ve Necip Fazıl izleğinde incelenir. Ancak şiirine bakıldığında yepyeni bir ses ve akım başlattığı görülür.

İKİNCİ YENİ ŞİİRİNİN BAŞLATICISI BİRÇOK ELEŞTİRMEN TARAFINDAN DİLLENDİRİLDİĞİ GİBİ SEZAI KARAKOÇ'TUR VE BENCE DE O, BU AKIMIN ÖNCÜSÜDÜR.

Latin harfli okuryazar olmaya zorlanmış bulunan Türkiyeli halkların Millî Edebiyat, Garip Şiiri ve ardından İkinci Yeni Şiiri denilen en son üç döneminden söz edilir. Sonuncunun başlaticısı birçok eleştirmen tanık tarafından dillendirildiği gibi Sezai Karakoç'tur.

Onun Ping Pong Masası, Balkon, Köşe, Liliyar gibi ilk dönem şiirleri örnek gösterilir. Bence de İkinci Yeni şiiri akımının önderi, öncüsüdür o. Necip Fazıl için dönemin en usta sembolist şairi Ahmet Haşım, “Çocuk sen bu sesi nereden buldun” diyerek hayretini belirtmiştir. Sezai Karakoç hakkında ise dünya görüşünü paylaşmayan kimi eleştirmenler bile benzer saptamalarda bulunmuşlardır. Ancak onunla aynı akım içerisinde anılan bütün şairlerden yol yordam, dünya görüşü, iddiaları bakımından başka bir yerde durmaktadır.

Mehmet Akif bütün şiirlerinde Kur'an demişti. Necip Fazıl bir dönüşümü yaşadıkdan sonraki eserlerinde siyasi seçimini öne çıkarmıştı. Sezai Karakoç da asıl önderi sayılabilecek Mehmet Akif gibi bütün şiirlerinde mesela 20'li yaşlarında yazdığı *Ötesini Söylemeyeceğim*, *Çocukluğumuz*, *Kutsal At* gibi örneklerde ikinci kez Kur'an referansını asla unutmamıştır. Onun sanat anlayışı, şiir çizgisi daima bu minval üzere yol almıştır. Gelenekle bağını koparmadığı gibi onu yeniden kaleme almayı başarmış ve kendinin eklememesi gereken yeri işaret etmiştir, Leyla ile Mecnun vb.

İslam, Kur'an, Peygamberler, Veliler, İslam Şehirleri, Müslüman coğrafya, Cezayir, Tunus, Mısır, Suriye, Irak, Kâbil, Hint, Mevlâna, Yunus, Şeyh Sadi, Fuzuli, Baki, Muhammed İkbâl, Endülüs ve Mehmet Akif vs. tüm bunlar, kılcal damarlarına kadar onun şiirinin kalp atışlarıydı.

GÜNÜMÜZDE EN FAZLA KOPYALANAN ŞAİR MESELA İSMET ÖZEL'DİR VE TAMAMI ONUN GÖLGESİNDE UNUTULUP GİDECEKKEN, SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRİNDE BUNA İMKÂN TANIMAYAN BİR ÖZELLİK VARDIR

Mehmet Akif'ten önceki Türkçe edebiyat örnekleri büyük oranda galip zihnin ürünü olan ve estetik kaygısı öne çıkan eserlerden oluşmuştur. Oysa Akif mağlup bir toplumun yeniden ayağa kalkması gerektiği hususunda ilk işareti Kur'an'a doğru yönelten, profesyonel anlamda yayımlanan ilk eserinin adı *Kur'an'a Hitap* olan bir şairdi. Necip Fazıl klasik ve yerli ehlişünnet geleneğine yaslanarak bazıları şaibeli birkaç hadis metnine müracaat etmişse de onda Kur'an'a pek rastlanmaz. Sezai Karakoç bu yeni edebiyatta Akif gibi Kur'an diyen, onu referans alan ikinci öncüdür.

Hemen bütün şairlerin daha hayatta iken kopyacıları olmuştur. Günümüzde en fazla kopyalanan şair mesela İsmet Özel'dir ve tamamı onun gölgesinde daha o yaşarken unutulup gidecektir. Sezai Karakoç'un buna asla izin vermeyen, imkân tanımayan bir özelliği vardır. Öylesine zengin bir defineyi tekeline almıştır ki hırsızlara oradan ekme fırsatı vermez. İslam tarihinin zirve isimlerinden Hz. İbrahim tek başına bir ümmetti. Onun put kırma işini sürdüren Sezai Karakoç gibi isimler de birer tek başına ümmet gibi yaşadılar. Genç insanlar, hevesli sanatçılar onun yalnızca eserinden değil hayat modelinden de dilerlerse çok yararlanabilirler. Yeter ki sahih ve etraflı bir okuma yapabilsinler. Yalnızca yazılı metinleri değil, kendi iç dünyalarına (fitratlarına) İlahi Ruh üflenerek yüklenmiş yaratıcı kabiliyeti ve evrendeki sözsüz ayetleri de müşterek okuyarak...

.....

“EKONOMİ-POLİTİK OKUMUŞ BİRİ OLARAK ‘İSLAM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ’ GİBİ BİR METNİ CİDDİYE ALMAM ÇOK ZOR”

ORHAN KOÇAK-BİRİKİM DERGİSİ YAZARI VE EDEBİYAT ELEŞTİRMENİ

Sezai Karakoç'u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç'un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş, Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Bir “düşünce insanı” olarak Sezai Karakoç'a ilgi duymayı başaramadım. Onu okumaya başladığımda ben çoktan inançsız bir ateisttim, öyle devam ettim. Nassın her çeşidinin ahlak için de zekâ ve sanat için de zararlı olduğunu düşünürüm. Olduğunu da çeşitli örneklerde gördüm. Ekonomi-politik okumuş biri olarak da *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü* gibi bir metni ciddiye almam çok zordu. *Diriliş* dergisini sadece Cahit Zarifoğlu'nun şiirleri çıktığında zaman zaman aldım. Söyleyebileceğim iyi bir şey yok.

Karakoç, iki kuşak önceki resmî şuara kuşağının simgeci ve resmileşmiş ‘güzel’ine, hem daha gündelik ve kravatsız hem de daha ekstrem (?), daha çok-katmanlı (?) ve sapmalara müsait bir ‘güzel’le itiraz eden yöneliş içinde ortaya çıktı

Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç’u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

“Kav” şiiri en sevdiğim modern şiirlerden biridir, 50 yıldır zaman zaman başvururum. Benim kuşağımdan başkaları “Köpük” parçasını da severler ama Dıranas’ın aynı adlı şiirinin yanında çok zayıf kalır. Ben Sezai Karakoç’a *Şahdamar*, *Körfez-Sesler* kitaplarıyla yakalandım, en çok da “otomobil yoldan çıkıyor” cümlesiyle; çünkü “otomobil” gibi sevimsiz ve hantal bir sözcüğü “şairaneleştirmeyi” asla değil ama ışıltılı, sürprizli ve çevik kılmayı başarmıştı. *Hızırkla Kırk Saat*’i severek, ama daha çok da anlamaya çalışarak okudum. Anlaşılan o yıllarda epeyce gevşek ve liboşmuşum, bir kısmı şiir de yazmaya çabalayan solcu arkadaşlarımdan dalga geçmesine aldırmadım. Ama *Taha’nın Kitabı*’nda durdum. Beni aşırıyordu ve zaten o yıllarda Melih Cevdet’ten (*Göçebe Denizin Üstünde*) gözümü alamamaya başlamıştım.

Karakoç, iki kuşak önceki resmî şuara kuşağının (Ahmet Hamdi, Necip Fazıl, Muhip, belki Asaf Halet) simgeci ve epeyce resmileşmiş ‘güzel’ine, bir önceki kuşak (Garip) gibi sevimlilik ve komiklikle cevap vermek yerine, başka, hem daha gündelik, kravatsız hem de daha ekstrem (?), daha çok-katmanlı (?) ve sapmalara müsait bir ‘güzel’le itiraz eden bir yöneliş içinde ortaya çıktı. Hepsi çok farklıydı ama nedense “İkinci Yeni” gibi bir akım ya da grup unvanı aldılar. Edip Cansever ile Turgut Uyar dışında hiçbiri öbürüne benzemez, meseleleri de çok ayırır. Belki tek ortak noktaları, palavrayı, klişeyi, sadece dekoratif olanı ve şişkin “şair” kimliğini (genç arkadaşım Ahmet Çiğdem’le ben “kavruklar” diyoruz bunlara, sonra zaten geometrik bir hızla ürediler) kendilerine yakıştıramamalarıdır.

KARAKOÇ’U ÖNEMLİ KILAN, SADECE CUMHURİYET’TEN SONRA TÜRKİYE’NİN BAŞINA GELEN TEK İYİ ŞEYİN İÇİNDE DOĞMUŞ OLMASI DEĞİLDİR

Karakoç’u önemli kılan, sadece Cumhuriyet’ten sonra Türkiye’nin başına gelen tek iyi şeyin içinde doğmuş olması değildir. Cemal Süreya diyordu ki “İkinci Yeni kendinden öncekileri de etkileyen ikinci akımdı, birincisi Serveti Fünun” -ben ona, “İkinci Yeni kendinden öncekileri bir maneviyat hareketiyle arkadan alıp kendinden ileriye atan ilk akımdı” diye haddimi bilmeden cevap verdiğimde sadece yüzünü buruşturmakla yetinmişti. Oktay Rifat ile (yaşlı şairin belki de habersiz olduğu) bir rekabeti olduğunu bilmiyor değildim. Ne olursa olsun, Melih Bey, Necatigil ve Oktay Rifat İkinci Yeni’nin meteoru hızla indiğinde bir maneviyatla ileri fırlatıldılar

ve kendi çocuklarından daha genç, daha sağlam, daha diri, daha güçlü şairler haline geldiler. Bu, aralarında belki sadece Cansever'in kabullenmeye razı olacağı bir gerçektir.

Yeninin eskiyi döllemesinde belki de en ilginç epizot, Karakoç'un Behçet Hoca'yı yoldan saptırmasıdır. Başlangıçta bir faz farkıyla ikisi de Kısakürek'in yetersiz öğrencileri olarak uslu uslu, küçük küçük şiirler yazıyorlardı, müeddep, iffetli. Sonra ne olduysa oldu, Karakoç'un şiirinde, o ilk üç kitabın bir yerlerinde, arzunun gemlenmesi teması ortaya çıktı ve tabii gemlenmiş arzu da daha büyük bir potansiyel güç biriktirdi. Bunu elimde metinler olmadan, satırlar boyunca uzun uzun göstermeden anlatamam (evimde değilim). Ama galiba en geç *Arada* kitabından itibaren Hoca da Karakoç'un "arzu-feda" senaryosuna yakalandı ve kendi "arzu-çileyücelme" öyküsü boyunca yürümeye başladı. Ve aslında ikisi de bu kritik anda, bu doğum ve yeniden doğum anında, Necip Fazıl'ın körelmeye teşne şiirinin ötesine geçmeyi becerdiler.

.....

“KARAKOÇ'TA DİRİLİŞ, İKİ ANLAMI HAİZDİR; İLKİ GELENEKTE OLDUĞU GİBİ ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLME VE AHİRET DÜŞÜNCESİ; İKİNCİSİ İSE TANZİMAT İLE BAŞLAYAN REDD-İ MİRAS SÜRECİNE YAPILAN İTİRAZDIR”

**DOÇ. DR. MEHMET ÖZGER-AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Sezai Karakoç'u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç'un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş, Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

İnsanlık tarihinde hemen her düşünce hareketi kendi kavramlarını üretmekle işe başlamıştır. Modernizmin Rönesans ve Reform hareketleri ile başlayan atılımı, Tanrı eksenli bir evren tasarımından insan eksenli bir dünya tasarımına yönelmiştir. Hümanizmle tahta insan oturur, rasyonalizmle imanın yerine akıl... Sezai Karakoç'un içine doğduğu dünya, bu fikirlerin Batı'dan sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti tarafından resmî ideolojinin temel fikri olarak kabul edilmiş olduğu bir dünyadır.

NECİP FAZIL, MİLLİYETÇİLİKLE KARIŞAN VE ÇOĞU ZAMAN İMA EDİLEN BİR İSLAM'DAN SÖZ EDERKEN, SEZAI KARAKOÇ ALENEN KENDİ DAVASINI İSLAM OLARAK NİTELEMİŞTİR

Kendi kültür kodlarını muhafaza eden Sezai Karakoç, Akif ve Necip Fazıl gibi kendisinden önce gelenlerin başlattığı akımı yerli yerine oturtan düşünürdür. Çünkü Akif, Kurtuluş Savaşı gibi bir yıkımdan sonra susmak zorundadır, Necip Fazıl ise hızla kurulan bu yeni pozitivist düşünceye çoğu yerde tepkisel bir karşılık verebildi. Belki ilk defa Sezai Karakoç kendi düşüncesinin kavramlarını yerli yerine oturttu. Necip Fazıl, milliyetçilikle karışan ve çoğu zaman ima edilen bir İslam'dan söz ederken ilk defa Sezai Karakoç alenen kendi davasını İslam olarak niteledi. İslam medeniyeti, İslam devleti gibi kavramları kullanarak kendisinden sonra gelecek olanlara bir yol haritası çizdi.

Kavramlar yerli yerine oturmada düşünmek imkânsızdır. Hatta zararlıdır. Çünkü anlamlar başka kavramlarla ifade edildiği zaman asla kendileri gibi olmaz, vekil kavramlar olarak hareket ederler. Sezai Karakoç; İslam, İslam milleti, İslam düşüncesi, İslam devleti, İslam medeniyeti gibi kavramları genel çerçeve olarak Diriliş kavramı ile ifade eder. Karakoç, gelenek ile modern arasında yer alan bir düşünürdür. Geleneği ihya eden bir düşünürdür. Böyle olduğu için kavramlar büyük bir geleneğin içinden çıkıp gelir. Mesela Diriliş kavramı, basu bade'l mevt kavramından gelir. Diriliş, iki anlamı haizdir; ilki gelenekte olduğu gibi öldükten sonra dirilme ve ahiret düşüncesidir; ikincisi ise Tanzimat ile başlayan Batılılaşma ve redd-i miras sürecine yapılan itirazdır. Bu itiraz bütün kavramlarıyla hemen her cepheden İslam medeniyeti düşüncesini yeniden ayağa kaldırmayı amaçlar. Devlet ve devletin her türlü kurumsal yapısı hakkında görüşleri olduğu gibi, kültür, ekonomi, sinema, edebiyat ve özelde şiirde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini kitaplarında ele alır. Ona sadece bir şair olarak bakmak hatalı olur. Çünkü İslam düşüncesi ekseninde nasıl bir parti kurulması gerektiğini de bizzat parti kurarak gösterir. Parti kurması aktif siyasete girmekten çok İslam eksenli bir parti nasıl olmalıdır sorusunun cevabıdır aslında. Parti programı okunduğunda modern hayatın her alanı hakkında görüşler serdedildiği görülür. Devlet ve kültür politikalarından tutun da hayvan haklarına kadar her alan düşünülmüş ve ilgili konular hakkında çok net ifadelerle görüşler bildirilmiştir.

Özetle söylersek Sezai Karakoç, redd-i mirasla silinmeye çalışılan İslam düşüncesi ve geleneğini modern dönemde Diriliş kavramı etrafında ihya etmeyi amaçlamıştır.

İSLAM MEDENİYETİ VE ESTETİĞİ NASIL Kİ TEVHİT VE SOYUTLAMA ÜZERİNE KURULU İSE SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİ DE SÖZ KONUSU KAVRAMLAR ÜZERİNDEN HAREKET EDER

Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç'u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

İnsan bir bütündür, en çok bütün olan ise şairdir. Sezai Karakoç ise Müslüman bir şair olduğu için tevhit (birlik) düşüncesine önem vermesi hasebiyle daha çok bütünlük göstermesi gereken bir sanatçıdır. Şairin dünya görüşü, ideolojisi, düşünce dünyası doğal olarak şiirlerinde de bariz bir şekilde görünür.

Sezai Karakoç şiirinin temel dinamiği tevhit düşüncesidir. İlk şiirlerinden son şiirlerine kadar tevhit ve İslam, şiirlerinin temelini oluşturur. Diriliş düşüncesinin şiirdeki görünümüdür diyebiliriz.

Sezai Karakoç şiiri ile düşüncesi arasında çok sıkı bir bağ vardır. *Yitik Cennet, Ruhun Dirilişi, İslam'ın Dirilişi, İnsanlığın Dirilişi, Kıyamet Aşısı* gibi düşünce kitaplarını *Gün Doğmadan* adlı toplu şiirlerinden ayrı düşünemezsiniz. Hepsi birbirini tamamlar.

İslam medeniyeti ve estetiği nasıl ki tevhit ve soyutlama üzerine kurulu ise Sezai Karakoç şiiri de söz konusu kavramlar üzerinden hareket eder. İslam estetiği, nesnel dünyayı soyutlayarak Tanrı düşüncesini eserlere nakşeder. Minyatürlerde perspektif olmayışı, resmin yasak olması, hat sanatı, arabesk figürler vb. hepsi metafizik ve 'soyut'un ön planda olması ile ilgilidir. Sezai Karakoç, bunları *Edebiyat Yazıları* adlı üç ciltlik kitabında detaylı olarak ele alır.

KARAKOÇ, CUMHURİYET SONRASI OLUŞAN HECE VE GARİP ŞİİRLERİNİ YIKARKEN; ŞİİRİ TEKNİK OLARAK YENİ, İÇERİK OLARAK DA GELENEĞİ YENİDEN DİRİLTMESİ BAĞLAMINDA İLKTİR

Sezai Karakoç'un şiirlerindeki temel izlek, İslam medeniyeti ve unsurlarıdır. Forma gelince, Karakoç İkinci Yeni şiirinin kurucu şairlerindedir. Bunu, Ece Ayhan ve Cemal Süreya muhtelif yerlerde belirtmişlerdir. İkinci Yeni, Garip şiirinin sıradan insan ve sıradan kavramlar üzerine kurulan yapısına karşı çıkar. Garip, yeni kurulan Cumhuriyet'in âdeta resmî şiir akımı gibidir. Osmanlı'dan tevarüs eden birikimi reddeder. Şiirde imgeye, sanata, edebi sanatlara,

ölçüye, idealizme karşı çıkar. İslam medeniyetinden gelen kavramlar ve imgelerin içini boşaltır. Mesela Allah'a götüren bir yol olarak görülen aşk ve sevgili bile "vesikalı yârim" gibi ifadelerle aşağı düşürülür. İşte Sezai Karakoç, İkinci Yeni'nin kurucu şairlerinden biri olduğu için teknik olarak imgelerin yoğun olduğu, serbest bir şiir kurar.

Hiç şüphe yok ki kendisinden önce gelen Necip Fazıl ve Nazım Hikmet birikimini de kullanmıştır. Özgür ve daha derin bir şiir kurar Sezai Karakoç. Kimi zaman çok lirik kimi zaman ise anlatımcı ve destansı anlatımlarla güçlendirir şiirini. Haysiyeti ile oynanmış kavramları ve imgeleri yeniden diriltir. *Monno Rosa* ile vesikalı yâr seviyesine indirilen sevgiliyi ve aşkı yüceltir, olması gereken yere taşır. *Hızırla Kırk Saat* ile Hızır kavramını diriltir. Geleneği şiirde yeniden kurar. Kendisinden önce gelen Yahya Kemal'in, geleneği Divan edebiyatının şekilsel unsurlarını (arzu ölçüsü, nazım şekilleri) kullanıp içeriğini modernleştirerek kurma girişimini bir adım öteye taşıyarak hem şekil hem de içerik olarak İslam düşüncesinden hareketle yeni bir şiir kurar. Bu şiir muhalif ve kurucu bir şiirdir.

Bir yandan Cumhuriyet sonrası oluşan Hece ve Garip şiirlerini yıkar öte yandan kendi düşünce yapısına göre bir şiir oluşturur. Teknik olarak oldukça yeni bir şiir olduğu gibi içerik olarak da geleneğin kaybolan kavram ve imgelerini yeniden diriltmesi bağlamında bir ilktir. Yahya Kemal'den farkı ise Yahya Kemal'de aslolan geleneğin formu ve kültürel unsurları iken Sezai Karakoç şiirinde geleneğe rengini veren İslam düşüncesidir. Harold Bloom'un *Etkilenme Endişesi* kitabında söylediği, genç şairin baba olarak gördüğü şairleri aşması meselesi tam olarak Sezai Karakoç'ta hayat bulur. Çünkü Sezai Karakoç kendisinden önce gelen büyük şairler olan Necip Fazıl, Yahya Kemal ve Nazım Hikmet şiirlerinden başka bir şiir kurar, kendine has üslubu, söyleme biçimi, imgeleri ve formu vardır. İmgeler, söylem, form yenidir; içerik ise kadim geleneğin modern dönemde anlayabileceği şekilde yenilenmiştir. *Monna Rosa*, *Leyla ile Mecnun*, *Hızırla Kırk Saat*, *Taha'nın Kitabı*, *Zamana Adanmış Sözler* kitapları birer modern mesnevidir ve beş mesnevi yazdığı için Sezai Karakoç, modern şiirdeki ilk hamse sahibi şairdir.

.....

II. BÖLÜM

ARİF AY - ŞAİR

Sezai Karakoç'u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç'un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş,

Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Arif Ay

Sezai Karakoç düşüncesini belli başlı kavramlar üzerinde inşa eder. Bu kavramların başında diriliş, din, millet, devlet ve medeniyet gelir. Sezai Karakoç'un sanatı da düşüncesi de diriliş kavramı etrafında oluşur. "Diriliş, bir özgürlük kültürü ve uygarlığıdır... Diriliş nesli, özgürlüğün neslidir. Şartların elleri kolları bağlayan zincirleri ne kadar sıkı ve kımlıdatmaz olursa olsun, ne kadar ağır durumlarla çevrelenmiş olunursa olunsun, diriliş kuşağı özgürlüğü solur. Özgürlük onun hayat tarzıdır"¹ diyen Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu* adlı kitabında kavramı daha bir açarak şunları der: "Dirilişin kendine özgü bir disiplini vardır. Çünkü hakikat, laubalilik ve anarşi içinde kendini gösteremez. Hakikat ruhları ezen, yamuklaştıran bir baskı ve terör havasını reddederek, onlara bir düzen ve disiplin içinde gelişim ve açılım vaat eder. Disiplinsiz, düzensiz, başına buyruk hakikat adamlığı olmaz. Diriliş disiplini, çağın dış disiplinlerine karşın temelde iç disiplini simgeler. Diriliş iç disiplini iğreti olmayan, özbenlikle kaynaşmış, 'ben'e işlemiş, kişilikle bütünleşmiş bir sıklıdüzendir. Bu disiplin amentünün ruhumuza geçirilmesidir. İnsanın tutum ve davranışına, ahlak ve eylemine yansımadır. Bu disiplin akli susturmaz, eleştiri durmaz. Ancak aklın mahkûmu ve eleştirinin avı da olmaz. Aklın üstünde bir aklın, yücelikler sarhoşluğuyla esinlenmiş bir aklın dostluğundan yararlanır. Sabırla olgunlaştırılmış bir zamanlama planlama düzenidir. Realite ile umut arasına atılan hakikat köprüsüdür. Gelecekteki Hesab'ın ve Sorgu'nun kendi içimizdeki peşin provasıdır."²

Bireyin dirilişinden medeniyetin dirilişine geniş bir alanı içine alan diriliş kavramının öznesi kuşkusuz İslam'dır. Onun geçmişte inşa ettiği medeniyetin değerlerini bugüne taşımak ve hayatımızı bu değerler doğrultusunda düzenlemektir. Dolayısıyla diriliş bir medeniyet önermesidir.

Ekseninden kaymış insanlık için Batı'nın ortaya attığı tüm tezler iflas etmiştir. Aslında insanlığın sapışında, onu kurtarmak amacıyla ortaya atılan "kurtarıcı tezler" in payı büyüktür. Çünkü bu tezlerin hiçbiri İslam'ı referans alan tezler değildir. Oysa Sezai Karakoç'un ortaya koyduğu diriliş tezi doğrudan doğruya İslam'ın asr-saadet dönemini "birim dönem" olarak alan bir düşünce hareketidir. Bu düşünce hareketi teorik planda kalan, ütopyik varsayımlar toplamı değildir. Doğrudan hayatın pratiğine yönelik müdahaleleri de içinde barındıran bir harekettir. Sezai Karakoç'u diğer düşünürlerden ayıran ve onu çağımızın öncüsü bir düşünür yapan şey bu harekettir.

Sezai Karakoç dirilişi Anadolu'dan başlatır. Çünkü Anadolu Doğu ile Batı'yı birbirine bağlayan bir coğrafya oluşunun yanında binlerce yıl İslam medeniyetinin yaşandığı, onun izlerinin ve ruhunun hâlâ bu topraklarda saklı olduğu bir yurttur. "Anadolu, inşallah yeni bir oluşuma sahne olacaktır. Bu oluşum, yeni şartlarda eski kültürlerin nesle aşılması ve geleceğin büyük devletinin temel taşlarının atılması olacaktır. Ortadoğu'da o büyük devleti kuracak olan diriliş neslinin mayalanması misyonuna başlayacaktır Anadolu."³

Sezai Karakoç dirilişi "Yeniden inanmak, yeniden düşünmek, yeniden duymak, kalbin çılgınlıklarını bastırarak yeniden yaşamaya ve hayata anlam kazandırmaya başlamak. Taklitten vazgeçip tahkik yoluna koyulmaktır" olarak tanımlar.⁴

Çağımız insanının bunalımı, mutsuzluğu ve vicdansızlığı iman konusundaki zaafardan kaynaklanmaktadır. Bundan kurtulmanın yolunu Sezai Karakoç somut bir inanç dünyasının kurulmasında görür. Bunun gerçekleşmesi için düşünce dünyası ile inanç dünyasının birbiriyle örtüşmesi gerekir. Ona göre düşünce dünyası inanç dünyasının humuslu toprağıdır.

KARAKOÇ'TA MİLLET, İNSANLIĞI İÇİNE ALAN BİR GENİŞLİKTE İKEN, BATI'DAKİ "NATION" KAVRAMININ MİLLET KAVRAMINI KARŞILAMADIĞINI VE İRKi ÖNE ÇIKARDIĞINI BELİRTİR.

Geçmişten bugüne üzerinde çok durulan millet kavramının Sezai Karakoç'a gelinceye değin net bir tanımı yapılamamıştır. Bursa'nın Famora meydanında yaptığı meydan konuşmasında millet kavramının önemini şöyle vurgular: "Kardeşlerim, biz millet olarak, önce millet mevhumu üzerinde durmak, düşünmek zorundayız. Millet nedir, nasıl bir millettik ve şu anda ne durumdayız ve geleceğe nasıl çıkacağız? İşte bütün meselelerin özü gelip buraya dayanmaktadır. Eğer bu meseleler düşünülerek siyasi yapı kurulsaydı ve eğer buna dayanılarak kanunlar

düzenlenseydi bugün karşılaştığımız ve adeta bize çıkmaz gibi görünen birçok problemle karşılaşmayacaktık. Bu konu aydınlanmalıdır. Her birimizin kafasında çok aydınlık bir şekilde millet ne demek anlaşmalıdır. Bu noktayı bilmediğimiz takdirde ve hepimiz umumi bir ortak millet tarifine varmadığımız takdirde kalacağımız yer bir uçurumdur.” Hegel’e göre millet “Başka topluluklardan dilsel, kültürel, hatta ırksal bakımdan farklı olan, aynı acılardan ve savaşlardan geçmiş, aynı idealleri paylaşan, varlığını başka değer ve idealleri temsil eden başka insanlarla girdiği çatışmalardan, bu çatışmalarda katlandığı mahrumiyet ve fedakârlıklardan alan, geleceğe dönük olarak da aynı fedakârlık ve feragat iradesini göstermeyi kabul eden insanlardan meydana gelen canlı, organik, mistik, ahlaki bir bütündür.”⁵ Görüldüğü gibi Hegel’in tanımında din yer almıyor. Sezai Karakoç’un millet tanımına en yakın tanımı Bernard Lewis yapar: “Belirli bir sözü ya da vahiy kitabını kabul eden insan topluluğu” der.⁶

Sezai Karakoç millet kavramının Kur’an-ı Kerim’de tüm inananları ifade ettiği gerçeğinden hareketle “Millet; toprak, dil, ırk realitelerinin üstünde inanç ve ülkü beraberliğini ifade eden bir kavramdır” şeklinde tanımlar. Ona göre millet kavramı bütün insanlığı içine alan bir genişliğe sahiptir. O, Batı’daki “*nation*” kavramının millet kavramını karşılamadığını ve ırkı öne çıkardığını ifade eder.

KARAKOÇ’A GÖRE DEVLET KAVRAMININ TEMELİ MİLLET OLUP, MİLLET DEVLETE GÖRE DEĞİL, DEVLET MİLLETE GÖRE ŞEKİLLENİR

Sezai Karakoç’a göre devlet kavramının temeli millettir. Çünkü devlet, temelini, dayanağını milletten alır. Ona göre bir millet haline gelmiş toplumlar ancak devlet olabilir. O, “Bir devleti ayakta tutan millettir. Devlet mutlaka millet kaidesine dayanmalıdır” der. Bu görüşün doğal sonucu olarak da millet devlete göre değil, devlet millete göre şekillenir. Dolayısıyla devlet, insanların mutluluğu için kurulmuş ulu ve kutlu kuruluş, insanlık ve toplum ruhuyla uyumlu bir yüce düzenlemedir Sezai Karakoç’a göre. O, çağdaş ideolojilerin devlet anlayışlarını da irdeler. Sözelimi Marksizm ve kapitalizmin devlet anlayışı ekonomiye ve üretim ilişkilerine dayanır. Bu anlayış devleti şirket gibi görenlerin anlayışıdır. Bazı kesimler de devleti putlaştırır. Sezai Karakoç’a göre iki anlayış da yanlıştır. O, bu anlayışların karşısına İslam devlet modelini çıkarır. İslam devletinin temel kaidesi hakikat, inanç ve erdemdir. Sezai Karakoç’un vahiy merkezli bakışı, devlet için de geçerlidir. “İslam devleti, ırk, belli bir dil, belli bir mezhep esasına dayanmaz, yalnız bunlarla sınırlanmaz. Hatta ehl-i kitap gayrimüslimlerinin bile devlete tabi olmaları şartıyla İslam topluluğuyla yan yana yaşama hakları tanınmıştır” der Sezai Karakoç.

Sezai Karakoç'a göre millet ve medeniyet kavramları o kadar iç içedir ki bunların birbirinden kopması mümkün değildir. Ona göre kendi medeniyeti olmayan bir millet, millet olamaz. Sezai Karakoç'un düşünce dünyasının bir başka temel kavramı da medeniyettir. Ona göre medeniyet kavramı iki anlamlıdır: 1. Bütün insanlığa hitap eden medeniyet kavramı. 2. Bir tarih terimi olarak tarihte somut olarak gerçekleşmiş medeniyetler. Sezai Karakoç medeniyeti ilk insandan başlatır ve bugüne kadar getirir. Bu medeniyeti insanlığın medeniyeti olarak adlandırır. Sezai Karakoç yeryüzünde bütün medeniyetlerin oluşumunu vahdaniyet esasına dayandırır. Bunların bazıları zaman içinde değişmiş ve çok tanrılı bir yapıya dönüşmüşlerdir. Oysa hakikat medeniyeti Hz. Âdem'den ve peygamberler silsilesine bağlı olarak insanlık tarihinde hep var olagelmıştır. Bu konuda şunları der Sezai Karakoç: "İslam medeniyeti, kendini ilk insandan itibaren başlamış kabul etmek, peygamberleri en yüce makamda görmek ve o güne kadar temelde vahiy medeniyetinden geçme nice düşünce ve sanat verimini yeniden gözden geçirip kendi özüyle yoğurmak suretiyle, hakikatin ve tüm insanlığın medeniyeti halinde vazetmemiş midir? Bugün insanlığın bunca kan, ıstırap ve çile içinde bulunmasının ve gittikçe de ufkunun kararmasının temelinde, bu insanlık medeniyetini kabul etmeyen güçlerin anti hümanizmi yapmıyor mu?"⁷

Medeniyet kavramının içini estetik, sanat, kültür, felsefe, inanç, dil, tarih, din, gelenekler ve kurumlar oluşturur. Sezai Karakoç kitaplarında bu medeniyet unsurları üzerinde tek tek durur ve onların içinde bulunduğumuz çağdaki durumlarını ve işlevlerini irdeler.

İNSANLIĞIN UFKUNU KARARTTIĞI DÜŞÜNCESİYLE MATERYALİST DÜNYA GÖRÜŞÜNE KARŞI, METAFİZİK ALGI VE DUYUŞU ÖNERİR

Sezai Karakoç geçmişle ve çağıyla hesaplaşan bir düşünür. O, bu hesaplaşmayı kavramlar üzerinden yapar. Sözelimi metafizik kavramı onun üzerinde en çok durduğu kavramlardan biridir. O, materyalist dünya görüşünü bütün hışımıyla insanlığın ufkunu kararttığı, onu fitratından uzaklaştırdığı çağımızda, bundan insanlığı kurtarmanın yolunun metafizik algı ve duyuya yönelmekten geçtiğini ifade eder. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I-II-III* adlı kitaplarında metafizik kavramını insanlık açısından enine boyuna irdeler. Buradan hareketle İslam'ın inanç açısından üç yoz kesimle savaştığını vurgular Sezai Karakoç.

1. Yahudilikle, Hıristiyanlıkla savaş,
2. İlkel dinler, putperestlikle, batıl inançlarla (büyücülük vs.) savaş,
3. Tanrısızlık ve dinsizlikte, modern puta tapıcılık olan lider kültürle savaş.

Sezai Karakoç'un düşünce dünyasının iki yüzü vardır. Bu yüzlerden biri içinde yaşadığımız dünyaya dönük, öteki yüzü ise ahirete dönüktür. "Metafizik, mutlaklık âleminin bu dünya penceresinden görünen manzarasıdır. Tanrı ve ahiret inancı metafizik anlayışımızı şekillendirir. Bu dünya, aslında o dünya metnine bir çıkma, bir dipnottur. Ancak zihnimizde ve ruhumuzda bu çıkma ana metinden hiç ayrılmaz. Bu dünyaya öteki dünyanın gölgesini ve izdüşümünü düşürmek onu küçültmez, büyütür; böylece mutlaklıktan bir soluk almış olur. İslam uygarlığında üç ilkeyi yan yana ve iç içe görürüz: hayat, ölüm ve sonrası ilkelerini... İnsan aklı fizikötesi inancını yitirirse bu çelişkilerin keskin dişlerine takılıp kalır. Zaman zaman ufukumuzu hayatın bu çelişkileri karartır. Ancak ölüm ve ötesi de insan bilincinde aktif bir görev üstlenmelidir. İnsan bunu düşündüğünde, ruhunu mutlaka açık yanını çalıştırmış, benimizin mutlak bene ilişkin duyarlılığını işlerliğe kavurturmuş olur. Hayatı yöneten ilke, sadece zekâ değildir. Zekânın güçlenmiş ve olumsuzluklardan olanca arınmış akıl, daha güçlüsü gönül ve hepsinden daha güçlüsü ruhumuz vardır. Ruhumuzun sadece akla ve gönle dönük pencerelerinden bakmamız, hayat çelişkilerini ve trajedisinin altında ezilmemizi önleyemez. Mutlaka ruhumuzun Mutlak'a açılan pencerelerini de görmeliyiz. Vahiy ve ilhamı da görmeliyiz. Hatta aklı ve gönlü, bu iki ilahi ışığın aydınlığında kendi doğal yaşantılarıyla doldurmalı ve dolunlaştırmalıyız."⁸

KARAKOÇ'A GÖRE ŞİİR, TANRI'NIN ÖNÜNDE SAMİMİ YAŞAMA SONUCU ELDE EDİLEN BİR "TANRI ARMAĞANIDIR"

Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç'u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Sezai Karakoç sanatı sadece bir telkin aracı olarak görmez, onu bir medeniyet unsuru olarak da değerlendirir. Sanat, metafiziğe eğilmek ve soyuta yönelmek gibi özellikleriyle insanı Tanrı'ya yaklaştırır. Sanatın en temel işlevi budur Sezai Karakoç'a göre. O, "Din, felsefe ve sanat insanın kendi yaratılış sırrını aradığı alanlardır" der. Ona göre sanat, kaçsa da, inkâr etse de Tanrı'ya doğrudur hep. Çünkü "Bir söz sanatı olarak şiir söz konusu olduğunda, Kur'an'ın açtığı dünya yeni bir estetik duyarlılık ve yeni bir poetika anlamına gelir. Kur'an ile birlikte, bütün İslam toplumlarında edebî zevk, edebî eleştiri anlayışı ve genel olarak yazı çok farklı bir mecraya girmiştir. Bu bağlamda gazel, kaside anlamı kalbe indirme yolunda Kur'an'ın belâgatini ilke edinen en başarılı edebî örnekler olmuştur".⁹

Buradan hareketle sanat eserinin özelliklerini şöyle belirler Sezai Karakoç:

1. Sanat, insanı değiştirmeli ve büyütmeli.
2. Hakikat özü taşınmalı.
3. İnsanın kalbine yakın olmalı.

Sezai Karakoç'a göre millet olmanın temel özelliklerinden biri kendine özgü bir edebiyata sahip olmasıdır. Edebiyat, içerisinden çıktığı toplumun değerlerini taşır ve bundan dolayı da medeniyetin izlerinin taşıyıcısı olmalıdır. "Kur'an'ı Kerim'in tesirinden büyük bir edebiyat doğmuştur. İşte bu İslam edebiyatıdır" der Sezai Karakoç.

Sezai Karakoç'a göre şiir "Tanrı armağanıdır." Tanrı'nın önünde samimi yaşama sonucu elde edilen bir armağandır. "Şiir hakikatin, doğa ve tarih içinde atan nabzı, çarpan yüreğidir" der. "Şiir ruh pencerelerini Allah'a açtıkça şiirdir." Dolayısıyla şiir, şura bitişiktir.

"Şiir yazmak bende bir kader hadisesidir" diyen Sezai Karakoç'un şiirinin temel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

1. Tanzimat'la birlikte yatağını ve ufkunu değiştiren şiirimizi yeniden kuran bir öncüdür.
2. Şiirimize yeni, mistik bir ürperiş getirir.
3. Fizik ötesini kurcalayan bir sestir.
4. Çağımızda şiirin ufkunu genişletmiştir.
5. Şiire ses olarak da söyleyiş olarak da pek çok malzeme sokmuştur.

Bu özellikler gösteriyor ki, Sezai Karakoç şiiri çok katmanlı bir şiirdir. Geçmişe, geleceğe, bugüne hatta öte dünyaya uzanan bir ufka sahiptir. Geçmişe yönelen ufkunda İslam medeniyetinin bütün verimlerini, değerlerini görebiliriz. Başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (sav) bütün peygamberler, veliler, sahabe, Ehl-i Beyt, kıssalar, halk hikâyeleri, örf ve adetlerden şehirlere, İmam-ı Âzam'dan İbn-i Ârabi'ye, Gazali'ye, Mevlana'ya, Yunus'a, Fuzuli'ye, Şeyh Galip'e, Yahya Kemal'e, Mehmet Akif'e, Necip Fazıl'a, geniş bir halka oluşturur. Bu çeşitliliğin ve zenginliğin nedeni, onun şiire ve şaire bir misyon yüklemesidir.

SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRİ, KİŞİLİĞİNİN VE DÜŞÜNCE DÜNYASININ BİR YANSIMASI OLARAK ZENGİN ÇAĞRIŞIMLI BİR ŞİİRDİR

Bugüne yönelik ufku ise modern çağa yönelik eleştirileriyle birlikte insanın bu çağdaki yalnızlığını, şaşkınlığını, Tanrı'dan uzaklaşmasını korkularını, vehimlerini kapsar.

Sezai Karakoç, şairliği kadar düşünürlüğüyle de günümüz edebiyatının zirvesidir. O, İslâm medeniyetine ne kadar vâkıfsa, Hıristiyan medeniyetine de o ölçüde vâkıftır. Doğu'yu bildiği kadar Batı'yı da bilmektedir. Bu vasıflarından dolayı da onun şiiri, tüm insanlığı içine alarak evrensel nitelik ve nicelikle donanmıştır. Onun şiiri, tüm çağların insanına ilâhî olanı, evrensel olanı muştular hep. Sezai Karakoç Mevlana'nın pergel metaforunda olduğu gibi bir ayağını kendi inancına, uygarlığına sabitler, bir ayağıyla da bütün dünyayı dolaşır. "Ben düşüncede yeryüzünü dolaşıyorum" der. İşte "Zamana Adanmış Sözler"den birkaç dize:

Bana ne Paris'ten

Avrupa'nın ülkü mezarlığından

Moskova'dan Londra'dan Pekin'den

Newyork

Bütün bu türedi uygarlıklar umurumda mı

Birazcık Roma'yı hesaba katabilirdim

Ama Roma

Kendi kendini inkâr edip durmakta

Buz gibi eriyerek

Bir koka kola

Veya bir votka bardağında¹⁰

Sezai Karakoç'un şiiri, kişiliğinin ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak zengin çağrışımlı bir şiirdir. Onun şiiri bu özelliğiyle, Fuzuli'nin şiir anlayışıyla örtüşür adeta: "İlimsiz şiir, temeli olmayan bir duvar gibi ve temelsiz duvar da son derece değersizdir. Bu yüzden, şiirimin ilimden ayrı olmasını ihanet sayarak, ilimsiz şiirden ruhsuz kalp gibi nefret ettim" der Fuzuli.

Sezai Karakoç, 2000 yılında bütün şiirlerini *Gün Doğmadan* adıyla toplu şiirler olarak yayımladı. Bu kitabın kendine özgü bir bölümlenmesi var. Şair, ilk şiirlerinden son şiirlerine yıl yıl bölümler halinde ve bu bölümlere de başlıklar koyarak özgün bir tasnif yapar.

"Ötesini Söylemeyeceğim" şiiri, Karakoç'un dünyada olup bitenlere karşı dikkatini ve duyarlılığını da yansıtan bir şiirdir. Bu şiir, Tunus'un Fransızlara karşı yürüttüğü millî mücadele temasını işler. Hatıralarında bu şiirle ilgili şunları der Sezai Karakoç: "O sırada Tunus İstiklâl Savaşı sürüyordu. Ben de 'Ötesini Söylemeyeceğim' adlı bir şiir yayımlamıştım. (...) Yeni Ay'ın orta sayfasında o gün için aktüel olan Tunus ve Cezayir İstiklâl Savaşları için bir milletin

'Bâ'sübadelmevti' adlı yazım vardı. İşte diriliş fikri bende o yıllardan itibaren başladı. (...) Bir taraftan Tunus ve Cezayir'in bağımsızlık savaşlarında Fransızların yaptığı zulüm ve katliamlar, halkı ezdiği, çile, ben de ancak metafizikten politikaya kadar geniş kapsamlı diriliş atılımının bir çıkış, bir kurtuluş bulmaya imkân vereceği düşüncesini doğurdu." "Ötesini Söylemeyeceğim", 10 yaşındaki Tunuslu bir kız çocuğunun ağzından söylenmiştir. Şiirde geçen "Bay Yabancı" tüm emperyalist Batı'dır.

Ve yağmur yağıyor, ben bir şeyler olacağını biliyorum

Ellerime bakıyorum ve ellerimin benden bilgili

Bir hayli bilgili olduğunu biliyorum

Bilgili fakat parmaklarım ince uzun değil

Sizin bayanınızınki gibi ince ve uzun değil

Annemi babamı karıştırmayın işin içine

İnanmazsınız ama onların şuncacık

Şuncacık evet şuncacık bir alakaları bile yok

Sizin defolup gitmenizi istiyorum işte o kadar

“SEPET” ŞİİRİ FİLİSTİN ÜZERİNE YAZILMIŞTIR VE ŞİİRDEKİ SEPET, CEZAYİRLİ VE FİLİSTİNLİ ANNELERİN ÇOCUKLARINI DÜŞMANDAN KAÇIRMAK İÇİN BAŞVURDUKLARI BİR ARAÇTIR

Bu şiirin ardından 1957'de yazdığı ve 2 Mart 1958 tarihli *Pazar Postası*'nda yayımladığı "Kutsal At" şiiri, 1970'te yazdığı ve 1974'te *Diriliş*'te yayımladığı "Sepet" ve "Kan İçinde Güneş" şiirleri Sezai Karakoç'un dünyadaki bağımsızlık hareketlerine duyduğu ilgiyi gösterir. "Kutsal At" şiirinde Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi işlenir. Buradaki at motifi, önemli bir motiftir. Cezayir halkının mücadelesini sembolize eder. Bu şiirin birinci bölümünü alıyorum buraya:

I

Cezayir'in atları

Serer çılgınca Tanrı'yı ve insanı

Ne kırmızı ne kara kutsal

Cezayir'in atları böyledir

Siyah atlar ölür

Al atlar ölür

Cezayir’de atlar ölür

Aşkları unutsak yeridir

Kıratlar belli belirsiz

Yaşar ve yaşatır yalnızca

Cezayir süt sirkidir

Yurdunu sevenlerin

Gözlerini kimse bağlamaz

At üstünde can verirler

Atla birlik güneş doğarken

Ve yaşar Cezayir

Gelir bizim çocuklar

İnsan olduğu yerden atların

Atların rengi geçer

Sarı ayakkabılarına

“Sepet” şiiri Filistin üzerine yazılmıştır ama Cezayir’i de hatırlatır. Bu şiirdeki sepet, Cezayirli ve Filistinli annelerin çocuklarını düşmandan kaçırmak için başvurdukları bir kaçırma aracıdır. Ekmek taşımak için yapılan sepetler, ekmekle dolmak, taşıyanların karnını doyurmak yerine, çocukların saklandığı zayıf bir korunaktır.

Bir vakitler niçin

Böyle büyük tutulmuş ölçüleri

Çocuklar bile biliyor

Cezayir’in ekmek sepetleri

Filistin’in ekmek sepetleri

Anne ne koysun içine

Ekmek mi çocuk mu

Düşmanın ilk baktığı

Ekmek sepetleri

(...)

Sezai Karakoç'un 50'li, 60'lı, 70'li yıllarda yazdığı bu şiirler ne yazık ki hâlâ güncelliğini koruyor. Çünkü vahşi Batı bugün de sömürsünü sürdürüyor. Dünyada referansı İslam olan güçlü ve adaletli büyük bir devlet olmadığı için vahşi Avrupa ve cani Amerika, Rusya ve Çin mazlum devletlerin kanını emmeye devam ediyor. Bir konuşmasında Sezai Karakoç "Özgürlük, eşitlik, kardeşlik, bunların hiçbiri hiçbir ülkeye gitmemiştir" der. Bunların aldatmak amacıyla kullanılan sloganlar olduğunu belirtir. Liberté, égalité, fraternité diyerek, uğruna ihtilâl yaptığı bu kavramları Fransa sadece kendisi için geçerli sayar. Başkaları içinse birer maskedir. Bugün Mali'ye saldırırken yaptığı gibi.

SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİNİN COĞRAFYASI, SEMAVİ KÖKENLİ MEDENİYETLERİN HARİTASIDIR

Sezai Karakoç, Leylâ ile Mecnun'u yeniden yazarak hem gelenekle bağını güçlendirir hem de klasik edebiyatın verimlerinin çağdaş bir yorumunu ve sunumunu yapar. Dört bölümden oluşan şiir "Adak Işığı" başlıklı şiirle son bulur:

ADAK IŞIĞI

Sıcak yaz göklerinde

Önde uzanan ovada

Birden bir ışık sağdan

Bir ışık soldan çıkar

Ve bunlar

Şimşek hızıyla birbirine ulaşırlar

Bunu halk adak için uğur sayar

Derler: Leylâ ile Mecnun buluştular

Bu göz açıp kapama anında

Ne varsa dile muradında

Mutlak yerine gelir arzun

Yerde kavuşmayanlar gökte kavuşurlar

Ve bir uğurlu anda

Kavuşmak isteyenleri kavuştururlar¹¹

Şairi irfanî geleneğin içinde gören Sadık Yalsızuçanlar, “Sezai Karakoç ve İrfanî Gelenek” başlıklı yazısının bir bölümünde şunları der:

“Karakoç, şiirinde Hz. Mevlâna ile Muhyiddin İbnü'l Arabî'yi Şam'da buluşturur ve Şems'i sordurur.

Muhyiddin kabrini açarak

Sabır kitabından bir yaprak çevirerek

Şemsin kendisini gösterdi

Sonra yorgun bir Şam öğlesinde

Sıcakta çekirgeler kavrulurken

Çömeldi bir su kıyısında

Hızırı gördü alı yeşili gördü suda

Şemsi gördü ve buldu kendini

Sabır kitabından bir yaprak çevirmenin zorluğunu en iyi Karakoç bilir. Wittgenstein, ‘kelimeler eylemlerdir’ der. Karakoç’un şiiri, Eşrefoğlu Rumi'nin dediği gibi, “kendi derdin söyleyen/gayrı hikâyet etmeyen” bir şiirdir. Şems, Hızır'dır. Tıpkı Karakoç'a görüldüğü gibi, Mevlâna'ya da görünmüştür ve kırmızı ile yeşili göstermiştir. Kırmızı marifetin, yeşil, Muhammedî Nur'un rengidir. Tıpkı fani sevgilinin alınıp kendisine *Monna Rosa*'nın, *Taha'nın Kitabı*'nin verilmesi gibi, Şems alınmış, Mesnevi verilmiştir Mevlâna'ya.

Şimdi Hz. Mevlâna için, gökten bir kartal geçse/ve yere düşse gölgesi / bu acaba Şems'in gölgesi midir / Yerin altından gelirse bir su şırıltısı sesi / Bu ses Şemsin mi sesi / Çöllerde kumda varsa / Kızgın bir ayak izi / Bu iz Şemsin mi izi. Mesnevi'yi böyle böyle kurar Mevlâna.

Sezai Karakoç şiirinin coğrafyası, semavi kökenli medeniyetlerin haritasıdır. Şam'dan sonraki uğrağımız kâmil veliler, bilgi ve düşünürler şehri Bağdat'tır. Bağdat'a girince bizi, ilkin ilahi aşk şarabıyla sermest olanların en üstünü olan Hallac-ı Mansur karşılar:

Bağdat'tayız

Dönüp duruyoruz yırtıcı kuşlar gibi

Çevresinde bir darağacının

Koparabilir miyiz acaba

Etinden çileli etinden

Dögmeli ciğerinden bir parça

Hallac-ı Mansur'un

ŞİİRİNDE METAFİZİK, GÜÇLÜ BİR DAMARDIR. O, METAFİZİK OLUŞU EDİLGENLİK OLARAK GÖRMEZ. ONDA METAFİZİK, FİZİĞİ GÜZELLEŞTİRİCİ VE İYİLEŞTİRİCİ ETKİN BİR GÜÇTÜR

Sezai Karakoç'un şiirinde metafizik, güçlü bir damardır. O, metafizik oluşu edilgenlik olarak görmez. Onda metafizik, fiziği güzelleştirici, iyileştirici etkin bir güçtür. Sezai Karakoç mistik bir şairdir; ama asla miskin bir şair değildir. Onun *Alinyazısı Saati* adlı kitabındaki şiirler, İslam uygarlığına başkentlik etmiş şehirler üzerinden çağımıza ve çağlara yöneltmiş bir sorgulamadır.

Sezai Karakoç bu sorgulamada, özellikle modern zamanlarda insanlığın karşı karşıya kaldığı varlık-yokluk çizgisindeki trajik durumu alinyazısı kavramı üzerinden irdelerken “*kaderin üstünde de kader vardır*” diyerek insanlığın bu trajik durumdan çıkabileceğinin müjdesini verir.

Bu şiirden bir bölüm:

Ülkedeki kuşlardan ne haber vardır

Mezarlardan bile yükselen bir bahar vardır

Aşk cellâdından ne çıkar madem ki yar vardır

Yoktan da vardan da ötede bir Var vardır

Hep suç bende değil beni yakıp yıkan bir nazar vardır

O şarkıya özenip söylenecek mısralar vardır

Sakin kader deme kaderin üstünde bir kader vardır

Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır

Gün batsa ne olur geceyi onaran bir mimar vardır

Yanmışsam külümden yapılan bir hisar vardır

Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır

Sırların sırrına ermek için sende anahtar vardır

Göğsünde sürgününü geri çağıran bir damar vardır

Senden ümit kesmem kalbinde merhamet adlı bir çınar vardır¹²

¹Sezai Karakoç, *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1981, s.25-26.

²Age., s.36-39.

³Age., s.35.

⁴Çağ ve İlham II, s.44.

⁵Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, Vadi Yayınları, s.91

⁶Bernard Lewis, *İslam'ın Sosyal Söylemi*, (Çev. Ünsal Oskay), s. 49.

⁷Günlük Yazılar IV, *Gün Saati*, s.57.

⁸Edebiyat Yazıları I, s.6-7.

⁹Turan Koç, *İslam Estetiği*, TDV Yay., 2008, s.161.

¹⁰Age., s.426.

¹¹Age., s.600.

¹²Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2006, s.625

.....

“KARAKOÇ, ŞİİRLERİNDE DOĞDUĞU COĞRAFYADAN VE KÜLTÜRDEN YOLA ÇIKARAK HER KESİMDEN OKURA ULAŞMA BAŞARISI GÖSTERMİŞTİR”

HÜSEYİN AKIN-ŞAİR VE YAZAR

Sezai Karakoç'u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç'un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş, Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz? Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç'u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Sezai Karakoç'u sadece bir şair değil aynı zamanda mütefekkir; sadece mütefekkir değil aynı zamanda şair gördüğüm için izninizle iki sorunuzu birden cevaplamak isterim. Çünkü şairliği ve mütefekkirliğini birbirinden ayırt etmek mümkün değildir.

Türk şiirinin sahil ve büyük şairi Sezai Karakoç, başlangıçta İkinci Yeni şiir akımının içerisinde bulunmuş ve şiire getirdiği açılım ve yeniliklerle çağdaş edebiyatımız içerisinde haklı bir yere sahip olmuştur. *Körfez, Şahdamar, Hızırkla Kırk Saat, Sesler, Taha'nın Kitabı, Gül Muştusu, Zamana Adanmış Sözler, Ayinler, Leyla ile Mecnun, Ateş Dansı ve Alınyazısı Saati* isimli kitaplarında gelenekle modern olanı kaynaştırmış, geleneği çağın diliyle yeniden yorumlamıştır. Karakoç şiirlerinde doğduğu coğrafyadan ve kültürden yola çıkarak doğa-kültür karşıtlığından hareketle her kesimden ve her anlayıştan okura ulaşma başarısı gösteren bir şairdir. Şiirini metafizik evren algısı, İslami dünya görüşü ve toplumun medeniyet hafızasıyla uyumlu imgelerle ören Karakoç, mensup olduğu İkinci Yeni kuşağından farklı bir şair olarak dikkat çekmiştir.

Sezai Karakoç şiirinin kaynağı, Kur'an, medeniyet değerleri, tarih ve doğadır. Bu referanslar onun şiirini kolektif bir bilince sahip olan millet nezdinde anlaşılır kılmıştır. İkinci Yeni şairleri gibi dil ve sözcük oyunlarına yer vermez. Şiirlerinde baskın olan tasavvufi derinlikle, düz anlamın yerine derinlikli bir anlam dünyası ikame etmiştir. Dış gerçek onun için sanatın hammaddesidir ve iç gerçeği oluşturmaya bir katkıdır. Beş duyuyla algılanan dünyanın üzerine çıkar. Yeni bir gerçeklik oluşturur (*Neo Realizm*) ki bu metafizik gerçekliktir.

SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİ AKILDA KALICIDIR, AKIŞKANDIR VE MODERN İLAHİ KIVAMINDADIR

Karakoç'un II. Dönem şiirleri dil ve biçim itibarıyla modern ve serbest şiir özelliğindedir. Şair yaşadığı toplumun dilini kullanır, çünkü sanatçı olarak o âdeta, bilmediğimiz bir dünyadan, bir kaza sonucu, dünyamıza düşmüş bir yaratıktır. Yani fizikötesi yaşantılı bir kazazede. Karakoç şairi üzerine büyük bir arı oğlu konmuş ağaca benzetir. Ona göre oğul her bir duyguyu, bir düşünceyi vızıldatan kelimelerdir ve oğul (kelimeler) ve ağacın (şairin) birlikte yaşamalarından şiir meydana gelir.

Sezai Karakoç'un düşünce dünyasını ortaya koyan nesir kitaplarında işlediği metafizik gerçekliğe dayalı dünya ile şiirlerinde işaret ettiği dünya arasında bir düalizme rastlanmaz. Eserlerine yansıdığı şekliyle düşünce ile duyarlılığın uyumu dikkatten kaçmaz. Sezai Karakoç medeniyet, sistem ve düşünce hesaplaşması yaparken Batı ve Doğu'yu birbirinden farklı iki dünya olarak ele alır. Doğu ve Batı'yı coğrafi bir terim olarak değil, manevi hayatın iki cephesi olarak yorumlar. "Masal" şiiri bu konuda en tipik örnektir. Bu şiirde de Doğu ile Batı çatışmasını ifade eder. Doğu İslam'ın doğuşunu simgeleyen medeniyetin ismidir. Batı ise batışı imleyen, İslam medeniyetinin tam karşısında yer alan yok edici ve asimile edici bir unsurdur. Masal şiirinde anlatılan zaman, Batı karşısında kompleks yaşayan imparatorluğun son zamanlarıdır. Tanzimat'la birlikte Batılılaşma ülküsü fikir planından hayatın kendisine doğru yaklaşarak kurumsal alanlara kaymıştır.

Üstat Karakoç klasik din diline orijinal, edebi ve güncel bir anlatıyla estetik bir form ve içerik kazandırmıştır. Bunu *Ruhun Dirilişi, İslam, Kıyamet Aşısı, Diriliş Neslinin Amentüsü* ve *Samanyolunda Ziyafet* kitaplarında daha yakından görebiliriz. Onun sağlam temeller üzerine kurduğu diriliş okulu gelecek kuşaklar için resmî öğreti ve müfredatın sağlamasını yapabilecekleri bir tefrik akademisine dönüşecektir. Sezai Karakoç şiiri akılda kalıcıdır. Akışkan ve de modern ilahi kıvamındadır. "Neşideler Neşidesi" tadında demek istemiyorum elbette. Daha çok mesnevi tadı ve eski şiirin rüzgârından esintiler taşır üstadın şiiri. Mesela zihnimde yer alan ve aklımı, ruhumu kılan o dizeler: "Anne öldü mü çocuk / bahçenin en yalnız köşesinde / elinde siyah bir çubuk", "Çocuk öldü mü güneş / simsiyah görünür gözüne / elinde bir ip nereye bilmez bağlayacağımı anne."

SEZAI KARAKOÇ'TA ŞAIRLİK ŞİİRDEN ÖNCE GELİR

Büyük bir hakikati fitrata yaslı yalın bir dille ifade edebilme ustalığı sadece sehl-i mümteni sanatının gücü değil, şairin kendisini söylediği sözün emanetçisi bilip bunu okuyucusuna aynı minvalde hissettirebilmesiyle yakından alakalı olsa gerektir. Karakoç şiiri yer yer lirik, kimi

zaman öyküleyici anlatım, bazen de epik özelliktedir. Onun şiirindeki ses uyumu kelimelerin kendi içerisinde anlamsal senfonisini çağrıştırır. İçerikle form, biçimle biçem senkronizedir.

Sezai Karakoç sadece bir şair değil aynı zamanda mütefekkir; sadece mütefekkir değil aynı zamanda şairdir. Birini diğerinden ayırt etmek mümkün değildir. Ondaki şairlik şiirden önce gelir. Misyonunu belirlediği şairliği kendi hayatında göstermiştir. Batılı kavramların asli doğrular ve değişmez gerçekler gibi kabul edildiği bir zamanda “diriliş umdesi” ve “hakikat medeniyeti” fikrini omuzlarında taşımıştır.

.....

“SEZAI KARAKOÇ’UN DÜŞÜNCE VE ŞİİR EVRENİNİ AÇIMLAYAN ANAHTAR KELİME “DİRİLİŞ” OLUP, BU KAVRAM “VAROLUŞ” KAVRAMINA KARŞI BİR YANLIŞLAMA GİRİŞİMİDİR, SENTEZE ULAŞTIRAN BİR ANTI-TEZ DEĞİLDİR”

DOÇ. DR. FERHAT KORKMAZ-BATMAN ÜNİVERSİTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Sezai Karakoç’u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç’un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş, Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden

beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Sezai Karakoç'un düşünce ve şiir evrenini açılmayan anahtar kelime "diriliş"tir. Karakoç'ta "diriliş" metafizik ve somut evren eksenlidir. Bu iki yönün insanın bireysel ve toplumsal hayata göndermeleri bulunmaktadır. Bir nevi modern *İslam Rönesans*'ı diyebileceğimiz diriliş için insanın manevi dirilişi ile toplumun arınması söz konusudur ona göre. Poetika ve düzyazısının şiddetle karşı çıktığı konu, "varoluş"un maddi evrenle sınırlı tutulmasıdır. Karakoç'ta insanı varoluşunun temel gayesi Rahmânîdir. O açıdan daima "varediliş"i dikkate sunar. Esasında Sezai Karakoç, sanatının başlangıç yıllarında Türkiye'de bütün sanat, edebiyat ve ilim âlemini çepeçevre kuşatan varoluş felsefesi yerine "diriliş"i ikame ederek ortaya çıkmıştır. Karakoç'un çıkışı hazırlıklı, güçlü ve donanımlı bir atılımdır. O nedenle diriliş kavramı, "varoluş" kavramına karşı bir yanlışıma girişimidir, senteze ulaştıran bir anti-tez değildir.

KARAKOÇ, BATI MERKEZLİ DÜNYA TASARIMINI REDDEDER, MEDENİYET ANLAYIŞI BÜTÜN MÜESSESELERİYLE İSLÂM MEDENİYETİ OLUP, BU BOYUNDURUĞU REDDEDEN BİR DİK DURUŞTUR

Şiir poetikasının da dayanağı olan "diriliş" yoğun imgesel göndermelere sahiptir. Karakoç'un varlık anlayışı metafiziktir. O açıdan Karakoç evreninde gerçek hakikat yalnızca Allah'tır. Karakoç'a göre İslâm medeniyetinin teknik ve düşünsel mânâda çağlar süren gerilemesi, ancak diriliş ve direniş ekseninde son bulabilecektir. Karakoç külliyyatında medeniyet kavramı, ilk peygamberden son peygambere dek devam eder ve vahiy kavramına dayanır. Karakoç, Batı merkezli bir dünya tasarımını reddeder, insanlığın yegâne umudunun ve kurtuluş çaresinin İslâm olduğuna ifade eder. Onun savunduğu medeniyet anlayışı, bütün müesseseleriyle mükemmelmiş bir İslâm medeniyetidir, boyunduruğu reddeden bir dik duruştur.

Sorunun ikinci kısmına gelince, Karakoç'un poetik tutumu başlangıçtan itibaren tutarlı ve istikrarlıdır. Onun şiiri gel-geç modalara asla boyun eğmemiştir. 1950'li yıllarda ortaya çıkışından vefatına kadar "diriliş" eksenli poetik tutumuna sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Onun şiiri hiçbir zaman sıratı müstakimden sapmamış, yüzünü geleceğe dönmediği gibi kendisine sağladığı yeri açmak için gelenekle savaşımını da sürdürmüştür. O yüzden Sezai Karakoç, modern Türk şiirinde özgün bir yer edinmiştir.

"Sezai Karakoç" dediğimiz zaman, onu çağdaşlarından ve zamanın modalardan ayıran mefkûresini açıkça görebiliyoruz. Karakoç'un düz yazıları ve şiirleri Kur'anîdir, bütün sanatı bu

sorumluluğu taşır. Masivadan arınmak ve mutlak hakikate ermek temel gayesini “göğsünde kurşun gibi” taşır. Çağın idrakine sunmak istediği de budur. Karakoç, büyük İslâm medeniyeti mefkûresine sadık kalmış, peygamber dergâhının sebatkâr bir müdavimi olmuştur. Açıkça söylemek gerekirse onun sanatının özü Kur’an ve sünnettir. Dolayısıyla bütün derdi Âkifçedir.

KARAKOÇ, HEM YALIN BİR ŞİİR KURMAYI BAŞARABİLMİŞ HEM DE YOĞUN BİR İMGELEME YER VEREBİLMİŞTİR. ONUN ŞİİRİNİN ZENGİNLİĞİ BUNDAN KAYNAKLANIR

Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç’u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Sezai Karakoç bildiğiniz gibi İkinci Yeni şiirinin öncü şairleri arasında sayılmaktadır. Ancak şiirde anlam, kapalılık, rastlantısallık gibi İkinci Yeni’nin temel tartışma konuları ve şiirsel parametreleri Karakoç’un şiirine uygulandığında, açıkça söylemek gerekirse, İkinci Yeni’ye en aykırı şairdir aynı zamanda. Kanaatimce İkinci Yeni orkestrasında öncü beş şair bir yana Karakoç bir yana olmalıdır. Karakoç’un şiiri, İkinci Yeni orkestrasyonuna eşlik eden bambaşka bir başyapıt olduğu gibi İkinci Yeni’nin çok sesliliğini de ikame eden mütemmim bir cüzdür.

KARAKOÇ, ŞİİRİ FORMUN KURBANİ ETMEDİĞİ GİBİ İZLEK VE FORMDA ALTIN ORANI YAKALAMIŞ VE İKİSİNİ AYNI POTADA ERİTMİYİ BAŞARMIŞTIR

Sezai Karakoç, şiiri bir kelime oyununa dönüştürmez, söz dizimine çoğunlukla sadıktır. Çünkü bir şey anlatmak ister. Karakoç, anahtar kavramlarının yardımıyla diriliş ve direnişe ikna etmek ister okuru. Karakoç, hem yalın bir şiir kurmayı başarabilmiş hem de yoğun bir imgeleme yer verebilmiştir. Onun şiirinin zenginliği bundan kaynaklanır. Esasında zor şiiri tercih etmiştir. Şiiri formun kurbanı etmediği gibi izlek ve formda altın oranı yakalamış ve ikisini aynı potada eritmeyi başarmıştır. O yüzden Karakoç şiiri, edebiyat tarihimiz içinde özgün bir yer edinmiştir. Mehmet Âkif ve Necip Fazıl’daki vezin yahut ölçüyü terk ederek geleneğe kendi şiirini ve tarzını eklemiştir. Dolayısıyla seleflerinin poetik çizgisini sürdürmenin yanında poetik duruşuyla haleflerine yeni, geniş ve bereketli bir vadi açmıştır.

Son olarak Sezai Karakoç’un şiiri, günümüz insanına hakikate dönmesi için açık bir çağrıdır, emperyalizm ve lümpenliğe bir başkaldırıdır, Filistin’in ve bütün mazlum milletlerin yanında

ve omuz omuza çarpışmaktır. Zulme ve köleliğe en gür şekilde “La” demektir. Yeryüzünü saran emperyalizm kanserinden kurtuluş için kutlu bir muştudur. İnsanın kendisine dönmesini, kendi beninden ayrılarak düştüğü gurbetten mensubu olduğu mânâ evreni ile medeniyet evine geri dönmesini salık vermektir, öze dönmektir. O açıdan Karakoç’un şiiri, gerçek anlamda tefekküre davet eden “apaçık uyarı”larla mâlâmaldır.

.....

“DÜŞÜNCE EVRENİ VE AHLAK ANLAYIŞI BAKIMINDAN SEZAI TAVRI DİYE NİTELEDİĞİM DÜŞÜNCE VE DAVRANIŞ TARZINI ÖNEMSIYORUM”

HAYDAR ERGÜLEN-ŞAİR VE YAZAR

Sezai Karakoç’u düşünce ve şiir evreni ekseninde analize tabi tutacak olan bu dosyada; ilkin, Karakoç’un düşünce evreninin temel köşe taşlarının ne(ler) olduğunu düşünüyorsunuz? Düşünce atlasını oluşturan temel kavramları (Tanrı, Varlık, Doğu, Batı, Diriliş, Medeniyet, Hakikat gibi) modernlik ve gelenek bağlamında nelerden ve nerelerden beslenmektedir? Düşünce dünyasının, İslam ve Türk düşünce tarihinde açtığı patika nedir? Bir bütün olarak düşünce evreninin bugünün insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Sezai Karakoç’un hem Cumhuriyet dönemi şiiri hem de İkinci Yeni şiiri içindeki yeri ve değeri tartışılmaz. Bu sorunuza kısa ve genel bir yanıt vermek isterim. Sezai Bey için hayli yazı yazdım, görüş bildirdim, konuştum. Düşünce evreni ve ahlak anlayışı bakımından Sezai Tavri diye nitelediğim bir düşünce ve davranış tarzını önemsiyorum ve bunun başta kendi düşünce

dünyasındaki şairlere, edebiyatçılara örnek olmasını diliyorum, sonra da başka dünyaların şair ve yazarlarına.

Günümüz dünyasında, hangi inanç ya da düşüncede olursak olalım bu tavrı taşımak, göstermek ve sürdürmek hiç kolay değil kuşkusuz. Muktedirle mesafeni koruyacaksın, kendi düşünce paydaşlarına eleştirel olacaksın, inancının da gereği olarak dünya nimetlerine fazla bulaşmayacaksın, hem kapitalizmi eleştirip hem de çağın icabı oymuş diye ondan yararlanmayacaksın, izzet ve ikbal için değişen devirlerin değişen iktidarlarına yanaşip içli dışlı olmayacaksın... Ve daha bunun gibi pek çok şey. Doğrusu Karakoç'un "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" demesine benzer, o tavrı gösteren şairin hem kendi cenahında hem başka mahallelerde fazla olmadığını düşünüyorum. Sezai Bey'in bu düşünsel ve ahlaki tavrını çok değerli buluyorum.

İKİNCİ YENİ'NİN ÇOĞU ŞAİRİ GİBİ KARAKOÇ DA ŞİİRİNİN ÖNCÜLÜĞÜ AÇISINDAN İLK ÜÇLEMESİ KÖRFEZ, ŞAHDAMAR, SESLER VE İKİNCİ ÜÇLEMESİ HIZIRLA KIRK SAAT, GÜL MUŞTUSU VE TAHA'NIN KİTABI'YLA HATIRLANACAKTIR

Şiir dünyası bağlamında Sezai Karakoç'u form, üslup, anlam, imgelem, ses ve içerik parametreleri ışığında nasıl değerlendirmeye tabi tutuyorsunuz? Şiir dünyasının temel yapı taşları nelerdir? Şiirini İslam estetiği ve hakikat telakkisi ekseninde nasıl okumak gerekir? Şiir dünyasının edebiyat poetikasında açtığı patika nedir? Şiirlerinin günümüz insanına neler söylediğini düşünüyorsunuz?

Sezai Karakoç tüm İkinci Yeni şairleri gibi ve o dönemin Gülten Akin, Metin Eloğlu başta, o serüvenin dışında sayılan, fakat bence uzak olmayan şairleri gibi, dili menteşelerinden sökebilme hamlesine omuz vermiştir. İkinci Yeni'nin öncüsü müdür ortasında mıdır, bir hafta kalıp ayrılmış mıdır, bunlar edebiyat ya da daraltalım şiir magazininin hoşluklarıdır zannımca. İkinci Yeni en azından yedisi şiirimizde devrim yaratmış şairler olarak, Mehmet Seyda'yı anarak söyleyeyim, içedönüklerin ataklığını da göstermesi bakımından da çok önemli. Hatta kendilerinden beklenmeyen bir atak da sayılır. Biricik olma hallerini hep koruyarak ve çok azı birbirlerini tanıyarak, fakat topyekûn bir kalkışma hali İkinci Yeni ki yukarda adlarını andığım, kendini dışında sayan ya da sayılan şairler de içinde olmak üzere. Ve çok önemliyse hepsi de öncü, yani yedi öncü şair ki en ortada olanları Cemal Süreya'dır, belki de o nedenle günümüzün en çok okunan şairi.

Başlangıçtaki öncülük niteliklerini zamanla yitirdikleri ve öncü kitaplarını, ilk kitapları olmasa da, ikinci, üçüncü kitapları olarak yazmış oldukları için İkinci Yeni'yi sürdürmek sonraki kuşaklara kalacaktır. Ve İkinci Yeni'nin çoğu şairi gibi Sezai Karakoç da şiirinin öncülüğü,

yüksekliği açısından ilk üçlemesi *Körfez, Şahdamar, Sesler* ve ikinci üçlemesi *Hızır la Kırk Saat, Gül Muştusu* ve *Taha'nın Kitabı* 'yla okunacak, hatırlanacak, kalacaktır, benim için de öyle. Tabii *Monna Rosa*'sıyla da.

.....

ARİF AY

Niğde'de doğdu. İlk ve orta okulu Ankara'da okudu. Bir süre A.Ü. İlâhiyat ve Erzurum Atatürk üniversitesi İlâhiyat fakültelerine devam etti. Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi (1988). Aynı bölümde 'Makedonya'da Türk Halk Edebiyatı' konulu teziyle yüksek lisansını tamamladı. Kırıkkale ve Başkent üniversitelerinde ders verdi.

HÜSEYİN AKIN

Şair ve yazar. 8 Şubat 1965, Türkeli / Sinop doğumlu. Şişli İmam Hatip Lisesi (1983), Marmara Ü. İlâhiyat Fakültesi (1989) mezunu. Gebze Sarkuysan Lisesi ve İstanbul Nişantaşı Kız

Lisesinde öğretmenlik yaptı. Yazı ve şiirleri Millî Gazete, Akit, Sağduyu, kurduğu Özülke, Endülüs, İkinci Yazıları, İbrahim Tenekeci ile birlikte çıkardığı Kırkayak (sonradan Kırklar olarak devam etti), Ünlem, Kitap, Düşünarı vd. gazete ve dergilerde yer aldı.

FERHAT KORKMAZ

Batman Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi.

HAYDAR ERGÜLEN

İlk ile ortaokulu Eskişehir'de, liseyi Ankara'da okudu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Anadolu Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. İstanbul'da reklam yazarlığı yaptı. Anadolu Üniversitesi'nde yayımcılık, reklamcılık ve Türk Şiiri dersleri verdi. Halen Bahçeşehir ve Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde, 'Yaratıcı Yazarlık' ve 'Türk Şiiri ve Şairler' dersleri vermektedir.